

gende u stihovima (6), baladične pjesme (6), novelističke pjesme (4), a **junačke** na pjesme pretkosovskih vremena (3), o kosovskom boju (6), o Marku Kraljeviću (10), pjesme pokosovskih vremena (5), o hajducima (4), o uskocima (3) i pjesme novijih vremena (1). Na 230 stranica ukupno je pedeset pjesama izabrano između 176 (od kojih je njih devedeset dosad objavljeno, a osamdeset i šest ih se nalazi u rukopisima). Sve su te pjesme zapisane u razdoblju od 1921. do 1966. Život i rasprostranjenost tih vrsta sastavljač prikazuje ovako: **bajke u stihovima**... zapisane su u vrlo malom broju, ali »po svojoj umjetničkoj lepoti ove pesme spadaju među najljepše pripovedne«. **Legende u stihovima** brojnije su od bajki. Tu je ostvarena »neka čudna mešavina hrišćanskog čudesnog — u sazdanju crkve i raja, sa mitološkim čudesima — u izrastanju biljaka iz delova tela. U njima su, čak, isprepleteni i moralni paganski i hrišćanski svetovi... **Baladičnih pripovednih pesama** zapisano je na Kosovu i Metohiji više nego pesama bilo koje epske vrste uzete posebno.« Iz konstatacije da je baladični ton vrlo prisutan i u mnogim junačkim pjesmama, Bovan zaključuje da su kosovsko-metohijski pjevači bili skloni baladičnom načinu pjevanja jer je najviše odgovarao uvjetima života tog podneblja kroz vjekove. I dalje, da je svijet pripovednih pjesama o porodičnim odnosima i ljubavnim zgodama ovozemaljski, sav realističan, da epskih junačkih pjesama koje bi pripadale krugu pretkosovskih ima sedamnaest i da donose neke pojednosti koje nisu poznate u varijantama nastalim i zapisanim u drugim našim krajevima, da je pjesama o kosovskom boju zapisano samo dvadesetak iako su pjesme s takvim motivima vjerojatno u početku nastale baš na Kosovu, da je najviše epskih junačkih pjesama zapisano o Marku Kraljeviću (njih 55). Za popularnost pjesama o Marku Kraljeviću sastavljač navodi da Turci nisu zabranjivali da se pjeva o njihovu vazalu itd. Sastavljač antologije smatra da su osnovne karakteristike svih tih pjesama ove: realizam, sadržajna raznovrsnost, odavno izgrađena deseteračka forma i jezik koji nosi mnoge karakteristike arhaičnog govora tog podneblja.

U napomenama **Uz ovu knjigu** na šest stranica sastavljač je objasnio sve ono što je potrebno čitaču da bi doznao kako je stvarana antologija, o čemu je sastavljač vodio računa, zašto je dan opširniji uvod, kako je postupio pri prijenosu teksta i dr.

U **Napomenama uz pesme** na 17 stranica dani su najvažniji podaci o pjesmama, njihovim zapisivačima, pa i pjevačima, neki osnovni podaci o ličnostima i događajima, a kada je to bilo potrebno, i o porijeklu motiva.

U **Pregledu štampanih srpskohrvatskih varijanata** na 25 stranica dan je popis 359 varijanata pjesama koje su objavljene u ovoj knjizi (nisu uzete u obzir varijante iz makedonskog i slovenskog jezika, te srpskohrvatske varijante iz rukopisnih zbirki, iz bojazni da ne bi došlo do veće nepotpunosti). Na kraju je navedeno osam izvora iz kojih su pjesme ove zbirke uzete i na 16 stranica donesen je rječnik manje poznatih riječi.

Ante NAZOR

J. I. SMIRNOV, SLAVJANSKIE EPIČESKIE TRADICII, PROBLEMI EVOLJUCII, Akademija nauk SSSR, Institut slavjanovedenija i balkanistiki, Nauka, Moskva 1974, 263 str.

Monografija J. I. Smirnova **Slavenska epska tradicija** (namijenjena filozofima, etnografima i povjesničarima) razmatra probleme evolucije slavenskog epskog stvaralaštva. Podijeljena je u četiri poglavlja: 1. Problemi izučavanja međuslavenskog folklornog zajedništva, 2. Slavenska epska zajednica (prilagodljivost i postupni razvitak epova), 3. Sličnosti između slavenskih epova na nivou izlaganja i metođika izučavanja i 4. Natjecanje sa suncem (evolucijski lanac). U ta četiri poglavlja autor izučava sličnosti i različitosti epskih pjesama slavenskih naroda.

U prvom poglavlju posebna autorova pažnja usredotočena je na tri problema: folklor i slavenske etničke zajednice, folklorističku metodiku i sistematizaciju materijala. Zaključak je da je na etapama otkrivanja međuslavenskog folklornog zajedništva nužno: a) uzročnosti ne određivati unaprijed niti mijenjati realne folklorne procese, b) uzimati u obzir najšire momente sličnosti kod izabranih folklornih sistema, c) izučavati veće folklorne sisteme i d) ukazati na promjenjivost djela i dati njihovu sistematizaciju na osnovi prilagodljivosti.

U drugom poglavlju govori se o ovim problemima: određenju vremena i činjenica, odnosu prema pisanim izvorima, o značenju povijesnih podataka, epskim imenima, junacima i ciklusima, epskim centrima i epskoj hijerarhiji, tipičnim (općim) mjestima, transformaciji epskih pjesama u 19. i 20. stoljeće i o postupnom razvitku slavenskih epova. Budući da su se kod slavenskih naroda sačuvala tri uzastopna stadija epske evolucije, autor zaključuje da metodološki nije dopušteno izučavanje materijala bilo kojeg stadija a da se ne uzmu u obzir materijali i drugih stadija. Međutim, problemi pojava općeslavenskih epskih lanaca; rekonstrukcija epskih nivoa, logičke izmjene epskog stvaralaštva u rasponu jednog tisućljeća i mnoga druga pitanja, zaključuje Smirnov, ne mogu se razraditi bez razjašnjenja stadijskih različitosti kod slavenskih epova.

U trećem poglavlju govori se o slavenskim epskim vrstama, razini epova, lošim i pozitivnim rezultatima istraživanja sličnosti, vremenskim i prostornim sličnostima epova i pravilima stvaranja evolucijskih lanaca. Da bi pokazao nekoliko očiglednih veza među djelima i time olakšao opažanja, Smirnov je ovdje dao i popis djela, podijeljenih u 93 grupe, obuhvaćenih u deset, odnosno jedanaest tema (junak dobiva ili gubi snagu (5 grupa), majka i sin (4), odbijanje napada — neprijatelju je potrebna žena (16), epski junak dobiva ženu (8), neobična žena (5), brat i sestra (14), braća — krvni srodnici (5), povratak dugo odsutnog muža (9), mladić i djevojka (10), smrt junaka (4) i negrupirane pjesme (13). Na kraju poglavlja autor govori o osnovnim nedostacima nabro-

jenih pravila (neutjecanju faktora uzajamnog djelovanja među tipovima, vrlo slaboj izučenosti uzajamnog djelovanja među različitim tipovima epskog mišljenja, neznanju mijenja li se karakter uzajamnog djelovanja zavisno od toga, koliko i kakvi su tipovi epskog stvaralaštva mogli istodobno postojati, neutvrđenosti kakva uzajamna djelovanja uopće postoje).

U četvrtom poglavlju govori se posebno o ruskim i posebno o južnoslavenskim varijantama, o folklornoj sredini i drugim izvorima.

U kratkom **Zaključku** ističe se da su autorova izučavanja išla od najopćenitijih problema prema konkretnom: međuslavenskoj folklornoj zajednici, i to u prvom redu razmatranju sličnosti među slavenskim epovima i formuliranju pravila stvaranja konkretnih evolucijskih lanaca, što bi trebala postati čvrsta osnova za dalja izučavanja. Smirnov predlaže i neka nova rješenja metodoloških pitanja za izučavanje povijesti slavenskog folklor.

Ante NAZOR

POLSKIE ZAGADKI LUDOWE, wybrali i opracowali SLAWOMIR FOLFA-SIŃSKI, Ludowa Spółdzielnia Wydawnicza, Warszawa 1975, 455 str.

Poljska je folkloristika već dugo vremena očekivala nekog tko bi popunio jednu osjetljivu prazninu u redu edicija različitih tekstova usmene književnosti. Mislim ovdje na opširniju antologiju narodnih zagonetaka. O poljskim narodnim zagonetkama pisao je pred više od deset godina poznati poljski folklorist Julian Krzyzanowski, koji je prvi u Poljskoj obratio veću pažnju na ovu interesantnu vrstu kao i na potrebu objelodanivanja većeg broja tekstova. I, na kraju, takva je zbirka izašla. U tom izdanju nalazimo kratak predgovor Julijana Krzyzanowskog s kratkom informacijom o zagonetci kao književnoj vrsti i nekoliko